

№ 3 (31) 2013

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
А.Д. Жүсіпов
Т.Е. Қаудыров
В.Т. Қоныс
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапак

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор к., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдығына
арналған «Жаңа саяси бағыт жағдайларында Қазақстан Республикасының
заңнамасын жетілдірудің өзекті проблемалары» тақырыбындағы
халықаралық ғылыми-практикалық конференциядағы Қазақстан
Республикасының Әділет министрі Б.М. ИМАШЕВТЫҢ құттықтау
сөзі, Астана қ., «Radisson Astana» отелі, 2013 жылғы 31 мамыр 7

А.А. СМАҒҰЛОВ
Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының қалыптасуы мен
дамуы 10

Конституциялық және әкімшілік құқық 14

Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА
Әкімдерді сайлау - Қазақстан Республикасындағы жергілікті өзін-өзі
басқару жүйесін қалыптастыруға қарай шынайы қадам 14
А.Д. ЖҮСІПОВ

«Банк операциясы» және «банк мәмілесі» ұғымдардың арақа-
тынасы 19

Н.А. БИЕКЕНОВ
Қоғамдық тәртіпті полиция қызметінің санаты ретінде ұғынудың
теориялық мәселелері 25

Ә.Ә. ДӘУЛЕТХАНОВА
Қазақстан Республикасының Конституциясы – заң ғылымын дамыту
мен қоғамды реформалаудың негізі 30

Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы 35

М.К. СҮЛЕЙМЕНОВ
Қазақстанда соттан тыс дауларды реттеу: теория және практика
проблемалары 35

А.А. МҰҚАШЕВА
Су заңнамасының жүйесі: жай-күйі және перспективалары 42

Д.А. БРАТУСЬ
Авторлық құқықтағы новеллалар (I-бөлім) 48

Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу 56

С.М. РАХМЕТОВ
Сот төрелігін жүзеге асыруға немесе алдын ала тергеу іс жүргізуіне
байланысты қауіп-қатер немесе зорлық әрекеттері үшін жауапкершілік
туралы заңнаманы жетілдіру мәселелері 56

Н.А. САРТАЕВА
Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт призмасынан
қарағанда (2004-2007 жж.) 62

Т.Ә. СЕРІКБАЕВ, М.Н БАРАНОВ	
Кәмелетке толмағандар мен жастар арасындағы қылмыстылықтың алдын алу.....	68
<i>Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану.....</i>	<i>72</i>
М.А. СӨРСЕМБАЕВ	
КО (БЭК) құқығы мен қазақстандық құқықтың арақатынасы және республиканың егемендігін сақтау проблемалары	72
А.Ж. САҒИДАН	
Еуропалық Одақ заңнамасын үндестірудегі «жұмсақ құқықтың» рөлі	80
<i>Құқықтық мониторинг және қолданыстағы НҚА-ға сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама.....</i>	<i>84</i>
З.Ғ. ҚАЗИЕВ.	
Әлеуметтік саладағы мониторинг: басым бағыттарды және заңнаманы талдау акценттерін айқындау.....	84
Ә.Ғ. ҚАЗБАЕВА	
Ойын бизнесі мәселелері бойынша Қазақстан Республикасы заңнамасының практикалық жүзеге асырылуының өзекті мәселелері.....	89
Ш.Ж. ТАУКЕБАЕВА	
Қолданыстағы заңнаманы жетілдірудің тиімді тетігі.....	94
<i>Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен</i>	<i>97</i>
Е. САҒУАНИ	
Терминнің нормативтік жүктемесі.....	97
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МҰШАНОВ	
Қазақстан Республикасының заң шығару қызметіндегі ғылыми лингвистикалық сараптаманың рөлі.....	100
<i>Шетелдік тәжірибе</i>	<i>104</i>
Б.М. МАГОМЕДОВ (Махачкала қ., РФ)	
Әкімшілік-делікттік атқарушылық заңнаманы жетілдіру: тарихи аспекті.....	104
Е.Н. ТОГУЗАЕВА (Саратов қ.)	
Әлеуметтік, нәсілдік, ұлттық немесе діни өшпенділік пен араздықты қоздыратын насихатқа немесе үгітке тыйым салуды бекітудің халықаралық тәжірибесі.....	112
И.Э. МАРТЫНЕНКО (Гродно қ., Беларусь Республикасы)	
Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша тарихи-мәдени мұраға қарсы жасалған қылмыстар үшін қылмыстық жауаптылық.....	117
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (Киев қ.)	
Жаңа тұжырымдамалық мазмұнды іздену жағдайындағы Украина прокуратурасы.....	124
М.В. ДЕНИСЮК (Киев қ.)	
Роман-германдық құқық тобындағы азаматтық қоғам институттары.....	132
Д.Е. ВЕРГЕЛЕС (Киев қ.)	
Заңнаманы кодификациялау негіздері.....	137
В.Д. НЕДЫБАЛЮК (Киев қ.)	
Украина Конституциясына сәйкес «абырой» мен «қадір-қасиет» ұғымдарының арақатынасы жоғарғы әлеуметтік құндылықтар ретінде.....	142
Т.Н. АЛФЕРОВА (Днепропетровск қ.)	
Қоғамдық бақылау жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету құралы ретінде	149
Л.В. МЕЖЕВСКАЯ (Днепропетровск қ.)	
Мемлекеттік қызметшілерді жұмыстан шеттетуді құқықтық реттеу (Ресей Федерациясы мен Украинаның еңбек заңнамасына салыстырмалы-құқықтық талдау)	157
<i>Құқық қолдану тәжірибе</i>	<i>162</i>
М.Е. ҚАЛМҰРЗАЕВА	
Атқарушылық іс жүргізу туралы Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдірудің кейбір мәселелері туралы.....	162

Жас ғалым мінбері	165
Р.Е. ЖАҚЫПОВ, Д.М. ҚАЛКЕНОВА (Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдығына арналған жас ғалымдар байқауының жеңімпаздары)	
Ұлттық ғылым жүйесін құқықтық реттеу аспектілері туралы.....	165
М.С. АБАҚАСОВ	
Соттық бақылаудың заңи табиғаты: мәні және нысаны.....	170
М.Е. ЖҰМАБАЕВА	
Еуразия кеңістігіндегі интеграциялық процестер.....	177
Р.Е. ЖАҚЫПОВ	
Шоғырландырылған заң мәселесіне орай.....	181
Б.К. НАҒАШБАЕВА	
«Қазақстан Республикасында мүгедектерді әлеуметтік қорғау туралы» 2005 жылғы 13 сәуірдегі Қазақстан Республикасының № 39-ІІІ Заңына талдау.....	184
Ә.С. НӘБИЕВА	
Мемлекеттік әлеуметтік тапсырыстың кейбір мәселелері.....	189
А.Қ. СҰЛТАНОВА	
Мемлекеттік басқарудағы саясат пен құқықтың рөлі.....	192
А.А. ШАРАПАТОВ	
Қылмыстылық детерминациясы.....	197
А.Б. КОЧУБАЕВ	
Сот бақылауы.....	200
А.Т. БЕРТАЕВА	
Халықаралық құқықтағы мемлекеттердің аумақтық тұтастығы мен халықтардың өзін-өзі билеу қағидаттарының ара қатынасы туралы мәселеге орай	204
А.С. АСЫЛБАЕВА	
Мемлекеттік қызметтің жаңа үлгісі.....	209
Г.Б. ҚАРЖАСОВА	
Нарықтық экономика жағдайындағы салықты төлеуден жалтару қылмысын құқықтық реттеудің қажеттіліктері.....	215
Ақпараттық хабарламалар	220
2013 ж. 23-26 сәуірде Екатеринбург қ. өткен халықаралық ғылыми практикалық форум туралы ақпараттық хабарлама.....	220
2013 ж. 31 мамырда Астана қ. өткен «Жаңа саяси бағыт аясындағы Қазақстан Республикасы заңнамасын жетілдірудің өзекті мәселелері» атты Қазақстан Республикасы Заң шығару институтының 20 жылдық мерейтойына арналған халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	222
Даналық ойлар	226
Мерейтой	227
Профессор Д.Н. Бахрахтың өмір жолы мен заң ғылымындағы кезеңдері (80 жылдық мерейтойына орай)	227
Ардақты ұстаз (Профессор Р.Б. Құлжақаеваның мерейтойына орай).....	233
Ұстазымыз мәңгі есімізде (Белгілі ғалым – академик Ғ. Сапарғалиевтің туған күніне орай).....	240
Жақып Қажманұлы Асановтың туғанына 50 жыл.....	244

**№ 3 (31)
2013**

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:

Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:

Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
А.Д. Жусупов
Т.Е. Каудыров
В.Т. Конусова
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172) 74-02-06; факс: 8(7172) 74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Приветственное слово Министра юстиции Республики Казахстан ИМАШЕВА Б.М. на международной научно-практической конференции, посвященной 20-летию Института законодательства Республики Казахстан на тему: «Актуальные проблемы совершенствования законодательства Республики Казахстан в условиях нового политического курса», г. Астана, отель «Radisson Astana», 31 мая 2013 года.....	8
А.А. СМАГУЛОВ Становление и развитие Института законодательства Республики Казахстан.....	12
<i>Конституционное и административное право</i>	14
Л.Т. ЖАНУЗАКОВА Выборы акимов – реальный шаг к формированию системы местного самоуправления в Республике Казахстан.	14
А.Д. ЖУСУПОВ Соотношение понятий «банковская операция» и «банковская сделка»....	19
Н.А. БИЕКЕНОВ Теоретические проблемы понимания общественного порядка как полицейской категории.	25
А.А. ДАУЛЕТХАНОВА Конституция Республики Казахстан – основа реформирования общества и развития юридической науки.	30
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право</i>	35
М.К. СУЛЕЙМЕНОВ Внесудебное урегулирование споров в Казахстане: проблемы теории и практики.	35
А.А. МУКАШЕВА Система водного законодательства: состояние и перспективы.....	42
Д.А. БРАТУСЬ Новеллы в авторском праве (часть I).	48
<i>Уголовное право и уголовный процесс</i>	56
С.М. РАХМЕТОВ Вопросы совершенствования законодательства об ответственности за угрозу или насильственные действия в связи с осуществлением правосудия или производством предварительного расследования.....	56
Н.А. САРТАЕВА Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (2004- 2007 годы).....	62

Т.А. СЕРИКБАЕВ, М.Н. БАРАНОВ	
Предупреждение преступности среди несовершеннолетних и молодежи.....	68
Международное право и сравнительное правоведение	72
М.А. САРСЕМБАЕВ	
Проблемы соотношения права ТС (ЕЭП) и казахстанского права и сохранения суверенитета республики.....	72
А.Ж. САГИДАН	
Роль «мягкого права» в гармонизации законодательства Европейского Союза.....	80
Правовой мониторинг и антикоррупционная экспертиза действующих НПА.....	84
З.Г. КАЗИЕВ	
Мониторинг в социальной сфере: определение приоритетных направлений и акцентов анализа законодательства	84
А.Г. КАЗБАЕВА	
Актуальные вопросы практической реализации законодательства Республики Казахстан по вопросам игорного бизнеса.....	89
Ш.Ж. ТАУКИБАЕВА	
Эффективный механизм совершенствования действующего законодательства.....	94
Из практики законотворчества на государственном языке	97
Е. САФУАНИ	
Нормативная нагрузка термина.....	97
М.Б. АСЫЛБАЕВ, Т.Е. МУШАНОВ	
Роль научно-лингвистической экспертизы в законотворческой деятельности Республики Казахстан.....	100
Зарубежный опыт	104
Б.М. МАГОМЕДОВ (г. Махачкала, РФ)	
Совершенствование административно-деликтного исполнительного законодательства: исторический аспект	104
Е.Н. ТОГУЗАЕВА (г. Саратов)	
Международный опыт закрепления запрета пропаганды или агитации, возбуждающих социальную, расовую, национальную или религиозную ненависть и вражду.....	112
И.Э. МАРТЫНЕНКО (г. Гродно, Республика Беларусь)	
Уголовная ответственность по законодательству Республики Казахстан за преступления против историко-культурного наследия.....	117
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (г. Киев)	
Прокуратура Украины в условиях поиска нового концептуального содержания.....	124
М.В. ДЕНИСЮК (г. Киев)	
Институты гражданского общества в романо-германской правовой семье.....	132
Д.Е. ВЕРГЕЛЕС (г. Киев)	
Основы кодификации законодательства.....	137
В.Д. НЕДЫБАЛЮК (г. Киев)	
Соотношение понятий «честь» и «достоинство», как наивысших социальных ценностей, согласно Конституции Украины.....	142
Т.Н. АЛФЕРОВА (г. Днепропетровск)	
Общественный контроль как средство обеспечения безопасности дорожного движения	149
Л.В. МЕЖЕВСКАЯ (г. Днепропетровск)	
Правовое регулирование отстранения государственных служащих от работы (сравнительно-правовой анализ трудового законодательства РФ и Украины).....	157
Правоприменительная практика.....	162
М.Е. КАЛМУРЗАЕВА	
О некоторых вопросах совершенствования законодательства Республики Казахстан об исполнительном производстве.....	162

Трибуна молодого ученого.....	165
Р.Е. ЖАКУПОВ, Д.М. КАЛКЕНОВА (Победители конкурса молодых ученых, посвященного 20-летию Института законодательства Республики Казахстан)	
Об аспектах правового регулирования национальной научной системы.....	165
М.С. АБАКАСОВ	
Юридическая природа судебного контроля: сущность и формы.....	170
М.Е. ЖУМАБАЕВА	
Интеграционные процессы на евразийском пространстве.....	177
Р.Е. ЖАКУПОВ	
К вопросу о консолидированном законе.....	181
Б.К. НАГАШБАЕВА	
К анализу Закона Республики Казахстан «О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан» от 13 апреля 2005 года № 39-III.....	184
А.С. НАБИЕВА	
Некоторые вопросы государственного социального заказа.....	189
А.К. СУЛТАНОВА	
Роль политики и права в государственном управлении.....	192
А.А. ШАРАПАТОВ	
Детерминация преступности.....	197
А.Б. КОЧУБАЕВ	
Судебный контроль.....	200
А.Т. БЕРТАЕВА	
К вопросу о соотношении принципов территориальной целостности государств и самоопределения народов в международном праве.....	204
А.С. АСЫЛБАЕВА	
Новая модель государственной службы.....	209
Г.Б. КАРЖАСОВА	
Необходимость правового регулирования преступлений, связанных с уклонением от уплаты налогов, в условиях рыночной экономики.....	215
Информационные сообщения	220
Информационное сообщение о международном научно-практическом форуме 23-26 апреля 2013 года в г. Екатеринбурге.....	221
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы совершенствования законодательства Республики Казахстан в условиях нового политического курса», посвященной 20-летию Института законодательства Республики Казахстан, г. Астана, 31 мая 2013 года.....	222
Мудрые мысли	226
Юбилеи	227
Этапы большого пути в жизни и юридической науке профессора Д.Н. Бахраха (К 80-летию со Дня рождения)	227
Досточтимый учитель (К юбилею профессора Р.Б. Кульжакаевой).....	236
Памяти Учителя (Ко дню рождения великого ученого – академика Г.С. Сапаргалиева).....	240
Асанову Жакипу Кажмановичу – 50 лет.....	244

Шарапатов Асқар Ахметоллаұлы,
Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы
Мемлекеттік басқару академиясы Сот төрелігі институтының
2-курс магистранты

ҚЫЛМЫСТЫЛЫҚ ДЕТЕРМИНАЦИЯСЫ

Детерминация – латын тілінен аударғанда «анықтау» дегенді білдіреді, яғни бұл бір құбылысты екінші бір құбылыс арқылы білу.

Қылмыскерлік детерминация дегеніміз – қылмыстың пайда болу себептері мен оның жағдайын анықтау болып табылады.

Қылмыскерлік детерминацияны зерттеу «Криминология» пәнінің негізі болып табылады. Сол себепті бүгінгі күні қылмыс жасауға не түрткі болды деген мәселеге көптеген ғалымдар жауап іздеуде, олардың ішінде криминологта, психологта бар.

Қылмыс қайдан пайда болды? Міне осы сұрақ бүгінгі күні өзекті мәселе болып табылады. Дәлірек айтқанда адамдардың қылмысты жасауына не себеп болды. Қылмыскерлік қоғамның ажырамас бөлігі, ол қоғамда болып жатқан құбылыстардың бірі болып табылады. Қоғам өзгергенде қылмыскерлікте өз формасын өзгертеді. Осыдан ғалымдардың арасында мынадай мәселе туындайды, неге қылмыскерлік, қоғаммен қатар өзгереске ұшырайды?

Осы сұраққа жауап іздемес бұрын біз алдыменен қоғамның не екенін анықтауымыз қажет. Қоғам – ол адамдардың жиындығы болып табылады. Сонда қоғам өзгерсе деп отырғанымыз адамдардың өзгеруі, олардың сана сезімінің, ойлау өрісінің өзгеруі. Ал қылмыскерлік адамдармен жасалатын заңсыз әрекеттердің жиындығы. Қылмыскерліктің пайда болуының нақты тарихы әрине бізге белгісіз, бірақ біздің білетініміз адамдардың қоныстанған жерінде қылмыстың болмауы мүмкін емес.

Сондағы айтқымыз келетіні, қылмыс адамдардың әрекеті (әрекетсіздігі), адамдар жаратылысынан әртүрлі әрекеттер жасауға қабілетті, бірақ ішінде дұрысы да бар және бұрысы да бар. Соның ішінде бұрыс әрекет жие кездеседі. Бұрыс әрекет деп қоғамға қауіпті, заңға қайшы әрекетті айтамыз.

Бірақ адамдар неге заңсыз әрекетті жасайды?

– деген мәселе ғалымдардың арасында дау тудыруда. Әрине бұған әртүрлі жауаптар болды, біреулері заңсыз әрекетті адамдардың ерекше тобымен жасалатынын айтса, екіншілері заңсыз әрекеттерді адамдар оның қаншалықты қоғамға қауіпті екендігін сезінбегендіктен жасайтынын айтады. Соның өзінде әлі күнге дейін осындай келеңсіз әрекеттердің жасалуы ненің салдарынан пайда болатыны толықтай ашылмаған.

XIX ғ. Италияндық ғалымы, сол кездегі түрме қызметкері «доктор» Чезари Ломброзо өзінің еңбектерінің бірінде, заңсыз әрекеттерді жасайтын адам яғни қылмыскер, туылады деп айтады. Әрине Ломброзоның бұл еңбегі сол кездегі ғалымдардың арасында үлкен дау туғызды, ғалымдардың көпшілігі Ломброзоның теориясын жоққа шығыруға тырысты. Бірақ кейіннен Ломброзо өзінің келесі еңбектерінде адам сонымен қатар қоршаған ортаның салдарынан да қылмыстық жолға түсу мүмкіндігін растаған. Дегенмен қазіргі таңда ғалымдардың көпшілігі Ломброзоның теориясына сүйенуде. Расында зерттей келе қылмыскерлердің көпшілігі нашар отбасынан шыққанын байқаймыз. Нашар отбасы деп отырғанымыз әке-шешесінің дұрыс күй кешпеуі, олардың ішімдікке салынуы, бұрын сотталған болуы және тағы басқа. Осының бары іште жатқан балаға тікелей әсерін тигізбеуі мүмкін емес. Оның үстіне адам жастайынан осындай жанұяда тәрбиеленіп өссе, онда одан дұрыс адам болып шығатыны екі талай.

Сондағы біздің айтқымыз келетіні қылмыскерліктің басты себебі, адамдардың отбасы және әлеуметтік ортасы.

Адам өзінің қылмысқа деген құштарлығын туылғаннан бастап алады, кейіннен қоршаған ортаның салдарынан оның қандай қылмысқа бейім екендігі анықталады. Адамның қоршаған ортасы оны қылмысқа итермелейтін күш болып табылады.

Бірақ қылмыстардың барлық түрі тек нашар отбасынан шыққан адамдармен ғана емес, сонымен қатар жақсы отбасынан шыққан адамдармен де жасалуы мүмкін. Бірақ олардың жасаған қылмыстары нашар отбасынан шыққан адамдардың жасаған қылмыстарынан өзгеше.

Отбасы нашар, жастайынан зорлық-зомбылық көрген адамдар, дәл сондай зорлық-зомбылық қылмыстарына жиі барады. Ал тәртіпті отбасының шыққан қылмыскерлермен көбіне жемқорлық қылмыстары, лауазымын заңсыз пайдалану сияқты қылмыстар жасалады.

Осының өзінде ғалымдардың арасында шешілмей жүрген мәселе, неге адамдар қылмыс жасайды? – оның қылмыс жасауына не себеп болды?

Себеп, ол кез-келген қасақана қылмыстардың бастауы болып табылады, себепсіз қылмыстар тек абайсызда жасалған қылмыстар немесе ішімдіктің және нашақорлықтың салдарынан мас күйінде жасалған қылмыстар болады, қалған қылмыстардың барында себеп бар. Дегенмен осы себеп неден пайда болады? Біздің ойымызша себеп сылтаудан пайда болады, сылтау себепке жол бастағыш.

Кез-келген нәрсенің бастауы бар біз айтып кеттік қылмыстың бастауы себеп, себептің бастауы сылтау ал сылтаудың бастауы неде? – бұған ешбір ғалым нақты жауап бере алмады. Дегенмен біраз пікірлер айтылуда, солардың бірі: - Ғалымдар адамдарды зерттей келе мына бір жаңалыққа тап болады, кез-келген адамның ішінде өзінің нәпсісі болады, адам осы нәпсісін қанағаттандыру үшін әртүрлі әрекеттерге барады. Бірақ неге осы әрекеттер заңсыз болып табылады? – Бұны да ғалымдар ескерген, олардың айтуынша адамдардың ішіндегі нәпсісі рұқсат етілмеген нәрселерге бағытталған.

Расында адам жаратылысынан рұқсат етілмеген нәрсеге құштарлық танытады, бұған ғалымдардың жүргізген эксперименттері дәлел. Олар өздерінен эксперименттерінде адамдарға көп нәрсе істеулеріне рұқсат береді, бірақ біреуіне

рұқсат бермейді. Мысалы; көп бөлмелі үйде бөлмелердің барлығына кіруге рұқсат береді, тек бір ғана бөлмеге кіруге рұқсат бермейді. Сонда экспериментке қатысушы адамдардың көпшілігі рұқсат етілмеген бөлмеге кіруге ұмтылады.

Осындай жаратылыстың салдарынан адамдар тыйым салынған нәрселерге құлшыныс танытады.

Бірақ осының өзінде ғалымдардың арасындағы дау тынышталмады, ендігі мәселе неге онда адамдардың бары қылмыс жасамайды? – себебі адамдардың арасында қылмыскер емесі де бар.

Әрине бұл мәселе де жауапсыз қалмады, жоғарыда айтып кеткендей адамдар рұқсат етілмеген нәрсеге құлшыныс танытады, бірақ рұқсат етілмеген нәрселердің барлығына қылмыстық жауаптылық көзделмеген. Рұқсат етілмеген нәрселер болуы мүмкін қылмыстық емес, келеңсіз әрекеттер (ішімдікке салыну, шылым тарту және т.б. келеңсіз әрекеттер).

Ғалымдар адамдардың ішіндегі нәпсісін пружинамен теңестіруде, адамдардың бір тобы осы пружинаны белгілі көлемде басып тұра алады, яғни рұқсат етілмеген нәрселерден бойын шамасы келгенше аулақ ұстау, ал басқа тобы әлгі пружинаны басуға шамасы келмейді, соның салдарынан рұқсат етілмеген нәрселерді жасауына өзіне еркіндік беріп қояды. Бұған себеп адамдардың жастайынан көрген тәлім-тәрбиесі, шыққан отбасы, өскен ортасы әсер етеді. Расында адам жастайынан дұрыс тәрбие алып өссе, ол өзінің қалауын белгілі көлемде қадағалай алады, яғни рұқсат етілмеген нәрселерді жасамауға тырысады. Себебі оларға ұзақ мерзім бойы белгілі бір бағдарлама іспетті дұрыс емес әрекеттерді жасамау енгізілген.

Ал отбасы және қоршаған ортасы нашар адамдарда бұл құбылыс керісінше бағыт алуда, олардың өмірінде дұрыс емес нәрселерге жол бермеу керек деген бағдарлама болмады, олар дұрыс әрекет деп заңсыз әрекетті түсінді, соның салдарынан қылмыстық жолға түсті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Криминология: Учебник / Под ред. В.Н. Кудрявцева и В.Е. Эминова. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: Юристъ, 2007. - 734 с.
2. Смирнов Г.Г. Причинный комплекс преступности как объект криминологического предупреждения // Правоведение. - 2005. - № 2. - С. 104-117.
3. Иванов В.Г. Причинность и детерминизм // Закон и право. - 2004. - №3. - С. 11-15.
4. <http://www.kazedu.kz/referat/186114>
5. http://www.pravo.vuzlib.org/book_z1477_page_9.html

Аталған мақалада қылмыстылық детерминациясы мен қылмыстың пайда болу мәселелері қарастырылған. Автор өзінің еңбегінде қылмыстың неден пайда болатынын және оған қандай себептердің түрткі болатынын ашып көрсетеді.

Түйін сөздер: қылмыстылық, қылмыстық құқық, Қылмыстық кодексі, заң, қылмыстылық детерминациясы.

В данной статье рассматриваются проблемы детерминанты преступности и возникновения преступности. Автором раскрываются причины возникновения преступления и факторы, которые могут воздействовать на него.

Ключевые слова: преступность, уголовное право, Уголовный кодекс, закон, детерминанты преступности.

In this article problems of a determinant of crime and emergence a crime are considered. The author in the work emergence of crime and what factors opens the reasons can influence it.

Keywords: crime, criminal law, Criminal code, law, determinare crime.

Асқар Ахметоллаұлы Шарапатов,

Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы
Сот төрелігі институтының 2-курс магистранты

Қылмыстылық детерминациясы

Шарапатов Асқар Ахметуллаевич,

магистрант 2-го курса Института правосудия Академии государственного управления при
Президенте Республики Казахстан

Детерминация преступности

Sharapatov Askar Akhmetulleyevich,

undergraduate of the 2nd course of Institute of justice of Academy of public administration at the
President of the Republic of Kazakhstan

Crime determination

